

Однак факт збільшення кількості звернень до Міжнародного суду ООН свідчить про те, що в майбутньому таке реформування є не просто можливим, а неминучим.

Список використаних джерел

1. Чернова Н. Н. Перспективы повышения роли Международного Суда ООН: Предоставление права доступа в Суд международным правительственным и некоторым неправительственным организациям. *Международное публичное и частное право*. № 3. 2006. С. 22–25.
2. Гончарова Н. Н. Международный Суд ООН: пути повышения его эффективности. : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Казань, 2007. 205 с.
3. Музика Ю. Г. Міжнародний суд ООН: актуальні проблеми реформування. *Сильна ООН – кращий світ* : матеріали круглого столу, присвяч. 70-річчю заснування ООН, 27 жовт. 2015 р. Харків, 2015.

Самотуга Андрій Валерійович

доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ ДЕЯКИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Специфіка інформаційних відносин зумовлена особливістю їхніх суб'єктів, які мають певні інтереси (інколи протилежні) і прагнуть їх реалізувати у відповідний, визначений законом, спосіб. Зокрема, Закон України «Про інформацію» визначає, що суб'єктами інформаційних відносин є громадяни України, юридичні особи та держава. І саме держава, наділена владними повноваженнями, здійснює інформаційну, як і будь-яку іншу діяльність, органами загальної та органами спеціальної компетенції.

Якщо органи загальної компетенції (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування) характеризуються порівняно усталеними повноваженнями в інформаційній сфері, то органи спеціальної компетенції зазнають останнім часом суттєвих змін, з огляду на легітимні зміни вищої політичної влади країни. І саме такі суб'єкти потребують попереднього аналізу в цій публікації, а саме: Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерство культури та інформаційної політики України.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Нацрада) є конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених законами [1]. Залишаючи далі поза увагою повноваження Нацради, порядок її формування потребує, на наш погляд, демократизації. Так, правом формування складу цього органу потрібно наділити не лише Президента України та Верховну Раду України, а й третього суб'єкта, як це, приміром, здійснено стосовно Конституційного Суду України – з'їзд суддів. Щодо Нацради це може бути щось на кшталт творчої спілки теле-, радіожурналістів тощо. Адже наявність у нинішньому парламенті пропрезидентської монобільшості може бути чинником політизації Нацради або ж більшість її складу та представників в областях може виражати інтереси певних телерадіокомпаній, власниками яких є кілька великих фінансово-промислових груп України [2].

Міністерство культури та інформаційної політики України (далі – МКІП) – орган спеціальної компетенції, який зазнав чи не найбільше суттєвих змін у сфері інформаційної діяльності. Ще згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 829 від 2 вересня 2019 р. Міністерство інформаційної політики України реформовано в Міністерство культури, молоді та спорту України (МКМС). Відповідна реорганізація МІП із покладенням на новостворене міністерство завдань та функцій Міністерства культури України та Міністерства молоді і спорту України тривала кілька місяців. 29 серпня 2019 р. Верховна Рада України призначила В. Бородянського на посаду Міністра культури, молоді та спорту України. Саме йому приписується авторство законопроекту про дезінформацію – дуже неоднозначної ініціативи, покликаної боротися з дезінформацією, але водночас небезпечної, насамперед, через пропозицію застосовувати кримінальну відповідальність, в тому числі проти

журналістів. Концепція законопроекту містила також ідею створення фінансованої державою нової саморегульованої журналістської організації із заздалегідь визначеним переліком із семи організацій, що направлять делегатів на її установчі збори; запровадження державного інституту Уповноваженого з питань інформації, наділення його повноваженнями визначати, який контент у медіа є дезінформацією, та звертатися з вимогою про його спростування, блокування, забезпечення права на відповідь та до суду; добровільний індекс довіри до медіа та низку інших новацій [3]. Втім внаслідок зміни уряду в лютому 2020 р. реалізацію цього проєкту закону було призупинено.

МКІП є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури, державної мовної політики, популяризації України у світі, державного іномовлення, інформаційного суверенітету України та інформаційної безпеки (вид. – авт.), а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті, міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні, мистецтв, охорони культурної спадщини, музейної справи, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей [4].

Отже, питання інформаційної безпеки належить до компетенції МКІП поряд з СБУ, РНБО України [5–6] та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України, адже в ч. 2 ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» йдеться, що інші державні органи ... здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки (складовою якої є інформаційна безпека) у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони [7].

До того ж, підпорядкованими органами МКІП є, зокрема, такі, що безпосередньо забезпечують здійснення інформаційної політики держави: Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Український інститут національної пам'яті (УІНП), Державне агентство України з питань кіно.

Зокрема, положенням про Державний комітет телебачення і радіомовлення України передбачено норми, що стосуються наразі здебільшого внутрішньо організаційних повноважень Держкомтелерадіо, оскільки постановою Кабінету Міністрів України № 885 від 16.10.2019 було виключено ті норми, що визначали саме галузеві повноваження цього органу, за винятком лише такого, як проведення моніторингу змістовного наповнення теле- та радіопрограм, вироблених державними (вид. – авт.) телерадіоорганізаціями [8], частка яких на сьогодні досить невелика. Натомість до сфери управління Держкомтелерадіо віднесено такий вид діяльності, що майже не відповідає його назві, як видавнича справа: ведення державного реєстру суб'єктів видавничої справи, формування звітності щодо випуску видавничої продукції в Україні, а також діяльність підпорядкованого підрозділу – Книжкової палати України.

Державна архівна служба України (Укрдержархів) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра юстиції. Державна архівна служба України реалізує державну політику у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації [9]. Отже, лише один орган, підпорядкований Міністерству юстиції, безпосередньо здійснює інформаційну політику.

Як підсумок слід констатувати, що система органів спеціальної компетенції у сфері інформаційної діяльності потребує впорядкування та оптимізації за такими напрямками: ліквідація окремих суб'єктів за рахунок об'єднання наявних для уникнення дублювання функцій; недопущення надмірного навантаження суб'єктів невласними функціями в цій галузі; можливість створення єдиного органу виконавчої влади з підпорядкованими установами, який би реалізовував державну інформаційну політику, в т.ч. зовнішню, проаналізувавши недоліки в роботі та організації ліквідованого Міністерства інформаційної політики України. Адже потреба в такому органі, на нашу думку, є вкрай нагальною, зважаючи на гібридну війну, складовою якої є також інформаційна війна, що ведеться проти України з боку РФ. Хоча і в самій Росії відсутній як спеціальний орган виконавчої влади, уповноважений на здійснення інформаційної політики, так і конституційний орган парламентського контролю у сфері телебачення і радіомовлення, оскільки майже всі там телерадіоорганізації як внутрішнього, так і зовнішнього мовлення перебувають у державній власності. В Україні ж ситуація зовсім протилежна, і оцінювати, в якій із цих країн вона краща, – тема окремої публікації.

Список використаних джерел

1. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23 вересня 1997 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 48. Ст. 296.
2. Офіційний сайт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. URL : <https://www.nrada.gov.ua/about/>.

3. Петренко Г. Володимир Бородянський: Проект закону про дезінформацію потребує краш-тесту. URL : <https://detector.media/infospace/article/174053/2020-01-20-volodimir-borodyanskii-proekt-zakonu-pro-dezinformatsiyu-potrebue-krash-testu/>.
4. Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2019 р. № 885. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF>.
5. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
6. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 35. Ст. 237.
7. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241.
8. Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 341. URL : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=161808&cat_id=32820.
9. Положення про Державну архівну службу України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 870. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF>.

Степаненко Кирило Володимирович
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Проблема відповідальності в міжнародному праві безпосередньо пов'язана із застосуванням джерел міжнародного права, створенням ефективних засобів для зміцнення міжнародного миру і правопорядку. Міжнародна відповідальність є одним з найдавніших інститутів міжнародного права, однак, незважаючи на його постійне практичне застосування й удосконалювання, правові норми цього інституту не кодифіковані, тому він ґрунтується, як правило, на застосуванні звичаєвих норм, що склалися на базі прецедентів і судових рішень.

Проблематика міжнародної відповідальності фізичних осіб лежить у площині визнання міжнародної правосуб'єктності індивіда загалом, що є предметом теоретичних дискусій, які ведуться протягом кількох років юристами-міжнародниками та представниками інших галузей правознавства. Діапазон думок, який виявився в процесі обговорення цієї проблеми, досить широкий: від впевненого визнання до повного заперечення з проміжними позиціями часткового визнання і вказівки на специфічний характер даної правосуб'єктності. Питання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб залишається дискусійним і у вітчизняній правовій науці. Вважається, що індивід не може бути суб'єктом міжнародного права і правосуб'єктність останнього поглинається правосуб'єктністю держави, громадянином якої він є. Слід визнати, що така позиція справедлива якщо мова йде про інститут міжнародної відповідальності.

Після прийняття Загальної декларації прав людини 10 грудня 1948 р., дискусія щодо визнання індивіда як суб'єкта міжнародного права перейшла на новий рівень, адже в ст. 6 цього документа зазначено, що «кожна людина, де б вона не знаходилася, має право на визнання своєї правосуб'єктності» [1]. Зі свого боку правосуб'єктність передбачає можливість нести відповідальність за вчинення протиправних дій. Основні аспекти міжнародної відповідальності, зокрема фізичних осіб, викладені у проекті статей про відповідальність Комісії міжнародного права ООН 2001 р., і ці положення у рішеннях багатьох міжнародних судів на сьогодні визнані як основні при визначенні відповідальності за порушення міжнародного права.

Багато вчених вважають, що нерідко державна відповідальність обмежується лише зобов'язанням компенсувати збитки. Проект статей 2001 р. не містить поняття «міжнародний злочин» і не передбачає кримінальної відповідальності держави. Це підтверджує, що Комісія міжнародного права схильна до того, що держави, які порушують міжнародний правопорядок, можуть обмежуватись зобов'язанням компенсувати збитки. Однак у 1998 році було ухвалено Римський статут Міжнародного кримінального суду; сам суд розпочав свою діяльність у 2002 році. У Римському статуті, зокрема, визначається таке поняття, як «міжнародний злочин» [2]. Головним суб'єктом відповідальності за скоєння цього тяжкого діяння є фізична особа, до якої застосовні усі